

Mám
v ordinaci
pomalu více
klientů, kteří
ztratili smysl
života, než
pacientů
s duševními
chorobami.



Max Kašparů:

Pokud nefunguje rodina, nemůže fungovat ani společnost

„Máme diktaturu lidských práv bez odpovědnosti a povinností. Přirozené normy chování jsme zrelativizovali. Za co se dřív lidé styděli, tím se dnes chlubí. Nemůžeme se pak divit, že nám stoupá počet dětí a mládeže, u nichž v dospělosti vykazujeme poruchy osobnosti,“ říká psychiatr Max Kašparů. Při jeho návštěvě v redakci AGE jsme se mohli spolu s ním zamyslet, jak naše společnost řeší důsledky a opomíjí příčiny těchto společenských jevů.

^
Jaroslav M. Kašparů
v redakci AGE

Flexibilní hodnotový systém

Lidé měli vždycky sklon si minulost idealizovat. Navíc vy jako psychiatr vycházíte jen z určitého vzorku populace. Nemáte přehnané obavy?

Nemyslím. Podle dlouhodobých výzkumů nepřibývá ve světě nejzávažnějších duševních chorob. Schizofrenií zůstává asi jedno procento, mírně ale stále roste počet depresí. Zabývám se psychiatrií dětí i dospělých čtyřicet let a v posledních letech pozorují prudký nárůst počtu dětí a adolescentů s poruchami chování a s konzumací drog a alkoholu. Stále zřetelnější je posun vzorců chování a hodnot společnosti. Za co se dřív lidé styděli, tím se dnes chlubí, a čím se dřív chlubil, za to aby se dnes styděli. Mám v ordinaci pomalu více klientů, kteří ztratili smysl života, než pacientů s duševními chorobami.

No to jsou silná slova...

Co se dřív pošlapávalo, to dnes šlape po nás. Měli jsme tu dva režimy, které pošlapávaly lidská práva. Totalitu fašismu a totalitu komunismu. Teď tu máme třetí totalitu – totalitu lidských práv bez povinností a odpovědnosti. Ta válčuje všechno. Ale abych jen neteoretizoval, uvedu typický příklad za všechny. Jeden z mých pacientů, osmnáctiletý toxikoman, začal brát ve velkém drogy už ve čtrnácti letech a nyní prodělal toxickou psychózu. Po návratu z léčebny odmítá chodit do práce nebo do školy, bydlí u matky a nechává se od ní žít. Občas vydírá sebevraždou, aby si prosadil svou. Počet těchto mladých lidí, kteří nechťejí pracovat, studovat a parazitují na rodičích, také pomalu roste. Nazývám tyto mladé lidi „sjednocenými Evropany“ – protože prosazují svá nezadatelná lidská práva a nezczitelné občanské svobody, ale nehroží jim žádná povinnost.

Jak tyto pacienty léčíte?

Na jejich neuduhy žádná medikace neexistuje. Nejde o psychiatrickou chorobu v pravém smyslu slova, ale často o některou z poruch osobnosti nebo o zanedbanou výchovu.

V čem spočívají její kořeny?

Porucha osobnosti bývá z části dědičná nebo k ní má jedinec vrozené dispozice a nevhodná výchova ji ještě dotvrđí.

S termínem „porucha osobnosti“ jsem se setkala jen v odborné literatuře, v běžné praxi se o ní skoro nehovoří. Používáte tento termín při charakteristice svých klientů?

Dokud není klient plnoletý, není vhodné ten-

to termín použít. Jeho osobnost se do té doby označuje jako disharmonický vývoj. Může se vyvinout k lepšímu i horšímu, takže konkrétní specifikace není ještě společensky korektní.

Děti se neučí tím, co slyší, ale tím, co vidí

Dokážete na základě svých mnohaletých zkušeností předpovědět pravděpodobný další osud disharmonicky se rozvíjejícího jedince?

Obvykle mi napoví již chování rodičů, protože děti jsou často jejich věrnými kopiemi. Když ke mně se svým potomkem přijdou rodiče, sami nepozdraví, nepředstaví se, nepoděkují, nevhodně se chovají, mohu předpokládat, že je s jejich synkem za mnou poslala škola nebo sociální pracovník pro jeho špatné chování. Při rozhovoru s dítětem po očku pozorují rodiče. Třeba když se kluk přizná, že kouří již od čtvrté třídy, nebo jejich dcera žije sexuálním životem od čtrnácti let, jen se shovívavě usmívají. Dřív se rodiče za takového potomka styděli.

Nedávno jsem vypracovával znalecký posudek na žáka, který napadl učitelku židli. Jeho otec pak u komise vysvětloval, že učitelka říkala věci, s nimiž jeho syn nemohl souhlasit. A to ji musel napadnout, divil jsem se? „Syn hledá výrazové prostředky a zatím ještě neví, že jí mohl oponovat verbálně,“ namítl otec. Naši společnost ovládají peníze a zákony. Nejčastější slovo už v dětském slovníku bývá „právo“. Náš život ovládly liberalismus, bezbřehá tolerance a tzv. korektnost. Ve výsledku bloudíme po hladině života jako bludní Holanďané.

Do nedávné soutěže Srdce s láskou darované, kterou náš časopis spolu se svými sponzory vyhlásil, se přihlásil překvapivě velký počet dětských kolektivů. Většina pocházela z venkova, menších měst, případně okrajových částí větších měst. Čím to?

To je zajímavé sociologické datum, jímž by stálo za to se zabývat detailněji. Zřejmě tam ještě fungují pevnější sociální vazby, protože se tam lidé více a déle znají. Anonymita velkých měst a atomizace rodin vede k citovému nezájmu o druhé.

V jednom rozhovoru jste řekl, že na morální díry dáváme technické záplaty. Jak jste to myslel?

Když je ve škole šikana, namontujeme tam kamery. Proti řádění fotbalových vandalů vybudojeme vyšší železně ohrazení. To jsou ovšem

Mizí hranice
mezi krásou
a ošklivostí,
dobrem
a zlem,
pravdou
a lží.

Před svým pravoslavným
kostelem
v

>>



Jaroslav M. Kašparů měl vždycky svou hlavu. Za minulého režimu se začal věnovat hypnoterapii, psychotherapeutické metodě, uznávané vědní disciplíně, s níž pracují specialisté po celém světě. „V minulém režimu jsem s hypnózou dost narážel. Soudruzi věděli, že netrpím tzv. vědeckým světónázorem a v hypnoterapii viděli, právě u mne, nepřátelský nástroj na ideologické ovlivňování pacientů. Na výukové kurzy jsem musel jezdit skoro tajně, a když jsem postoupil na lektorský post, musel jsem to tajit zcela,“ vzpomíná s úsměvem.

„O této léčebné metodě panuje dosud mezi lidmi neprávem řada mýtů a polopравd, živých senzacími zprávami v médiích nebo filmovými příběhy či brakovou literaturou. Proto musím na přednáškách nejprve vysvětlovat, co hypnóza není. Používám tuto psychotherapeutickou metodu jako podpůrnou léčbu skoro čtyřicet let. Osvědčuje se ale jen v určitých případech a u některých pacientů. Hypnozolog nedisponuje žádnými zázračnými vlastnostmi, ale každopádně musí být zkušeným odborníkem. Hypnóza může pomoci, nepatří však do rukou samouka,“ vysvětluje lékař.

morální problémy, které se nedají úspěšně řešit ekonomicky ani právně.

Zmátení pojmů

Světověznámý humorista Ephraim Kishon si v knize *Picassova sladká pomsta střílí z pseudomoderního umění a zdeformovaného citu pro krásu. Nemáte také dojem, že se nám pozvolna z krásného umění vytratila krásu?*

Nejen z umění a nejen krásu. Člověk je duchovní bytost, která byla obdařena schopností rozlišovat mezi protikladnými kategoriemi. Tato vlastnost je však postupně potlačovaná a mizí hranice mezi krásou a ošklivostí, dobrem a zlem, pravdou a lží.

Proč, když se dnes člověk ohradí proti bezohlednému chování, bývá hned nařčen z moralizování?

Protože už neplatí obecná morálka, ale každý má morálku svou. Tradiční hříchy chápeme po svém. Pýcha je považována za zdravé sebevědomí, chamtivost za ekonomický zákon, závist za boj za spravedlnost, hulvátsství za svobodu projevu, zanedbaná výchova dětí za tvorbu vlastního názoru, nestřídmost za zvyšování životního standardu a lenost se říká prokrastinace. Víc věříme cizím názorům než vlastním očím a zdravému rozumu.

Mluvíme o potřebě kritického myšlení, a přesto se tolik lidí nechá manipulovat módními trendy a přebírá názory tzv. celebrit v médiích a na sociálních sítích. Copak už tak málo z nás chce být originál?

Současná společnost miluje povrchnost, protože je to pohodlné. Nemusíme tolik přemýšlet a sami se rozhodovat. Reklamy nás nabádají, abychom staré věci vyhodili a pořídili si nové. Stejně potom zacházíme i s mezilidskými vztahy. Neopravujeme, vyhazujeme.

Povrchnost se projevuje ve vzdělání i zábavě. Podívejte se například do vodní říše. Vše, co plave na hladině, je většinou mrtvé. Co je životaschopné, skrývá se v hlubinách. Včetně pokladů.

Tyto společenské změny ale nenastaly se změnou režimu.

Problém nesouvisí jen se změnou režimu, ale s paradigmatem doby vyznávající zcela jiné hodnoty. Ve hře je několik faktorů. Ještě za socialismu přetrvávalo v obecném povědomí, co je a co není vhodné. Začátkem devadesátých let doznávala



ve vztazích slušnost, kterou si v sobě po staletí nesly předchozí generace. Za druhé tu fungovalo veřejné mínění. Zejména na venkově, kde se lidé mezi sebou lépe znají než ve velkých městech. Když dítě celý týden marodilo, rodiče ho nepustili v neděli ven za kamarády, i když v pondělí už mělo jít do školy, protože by to vypadalo, že se jen ulejšovalo z vyučování. Říká se tomu korektivní slušnosti. Současný Evropan vyznává nedotknutelnou trojici: liberalismus, toleranci a korektnost. Máte jiný názor než většinový? Pak jste nekorektní a netolerantní. Zakázete něco dítěti? Pak nejste liberální. S těmito třemi vlastnostmi nemusíte nic a smíte všechno.

Zrelativizovali jsme vztahy

Kdy se to v naší společnosti zlomilo?

To se nezlomilo. Jde o pozvolný proces. Když chcete vyvrátit strom z kořenů, taky ho musíte nejprve rozkvyat. V mezilidských vztazích převzal tuto roli relativismus. My jsme si zrelativizovali hodnoty. Vozím si s sebou na přednášky olovnici, abych studentům ukázal, jak je důležité budovat pevné vztahy. Dřív bez olovnice žádný zedník nepostavil pevnou a rovnou zeď. Jeho syn, také zedník, je moderní, obejde se bez osvědčených přírodních zákonů, staví podle rozkmitané olovnice, ale zeď se mu stále hrouští pod rukama. Co se dá postavit podle kyvadla? A se společností je to stejné. Normy v mezilidských vztazích, které byly nepřekročitelné, jsme rozkmitali - zrelativizovali. Všechno můžeme, nic není tabu. A pak se divíme, že nám všechno padá.

To pro naši společnost nevypadá moc optimisticky.

Vždyť taky nejsem optimista.

A přesto se nevzdáváte?

Nemám ve zvyku skládat ruce do klína, rezignovat na zdravý selský rozum a přehlížet zjevná fak-

ta. V padesátých a šedesátých letech bylo v celé republice pár dětských psychiatrů. Když jsem nastoupil po studiích do praxe, měl jsem v ordinaci jedno nové dítě za měsíc. V současné době působíme dva dětské psychiatry jen na pelhřimovském okrese a nové případy přijímáme denně. Ty děti nejsou nemocné, ale mají problémy způsobené relativizací vztahů v rodinách. Chybí jim pevně stanovené normy chování a cíl. Dítě potřebuje především lásku, jistotu a řád.

Prý jste kdysi položil mladým lidem otázku: „Máte domov ve sjednocené Evropě, možnost registrovaného partnerství, neomezené možnosti cestování, přes sto televizních kanálů, neomezenou volbu zábavy, perfektní antikoncepci, skvělé deodoranty, garantovaná lidská práva a nezczitelné občanské svobody. Nic z toho vaši předci neměli. Tak proč mi plníte psychiatrickou ordinaci a pácháte sebevraždy?“ Jakou jste dostal odpověď?

Sprchu urážek, že zesměšňuji své pacienty. Ti nadávající nepochopili, že v tom, co jsem vyjmenoval, není zdroj lidského štěstí.

Nejvíc selhává rodina

Co se to stalo se společností, v níž čím dál víc školáků pije alkohol a experimentuje s drogami?

Zkusím to vysvětlit na příkladu. Každý kapitán lodi musí znát tři věci: pravidla námořního provozu, techniku bezpečného řízení plavidla a cíl, kam chce doplnout. Dvěma prvním věcem se mohou časem mladí lidé do určité míry naučit sami, ale v situaci, kdy ani jejich rodiče neznají smysl života, smysl mateřství a otcovství, hledají mladí marně jméno přístavu.

Kdo selhává nejvíc?

Rodina. Rádi zpochybňujeme tradiční model rodiny a hledáme jiné, volnější formy soužití. Rodinu se pokoušíme nahradit třeba střídavou péčí. Bez úspěchu. Když nefunguje rodina, těžko může fungovat společnost.

V minulosti hrála významnou roli při výchově také škola. Sám učíte na vysoké škole, a tak víte, že se společenské postavení pedagogů změnilo. Hledají u vás odpovědi na své otázky a pomoc?

Kdybych měl sestavit statistiku povolání svých pacientů, tak učitelek mám v kartotéce dost. A nedívám se. Jsou pod tlakem dětí, ředitelů, kolegů i rodičů. Přemýšlí, jak vyjít se všemi, když

každý chce něco jiného. Říkávám jim: „S někým se dá vyjít, s někým musíte vyběhnout.“ „Ale s kým mám vyběhnout, aby nevyběhli se mnou?“ ptají se. Ředitel na ně tlačí, že žáci nesmí propadnout, protože škola by byla špatně hodnocena. Kolegyně z vyšších ročníků jim říkají: „Opozvaž se mi ho sem pustit, když neumí předepsanou látku.“ A rodiče svádějí vinu za studijní a výchovné problémy svého dítěte na pedagoga nebo tlačí na ředitele...

Štětec, nebo hlína?

Býváte někdy s rozumem v koncích?

Občas. Třeba když za mnou přijde dáma v domácnosti, dobře finančně zajištěná úspěšně podnikajícím partnerem, která chce, abych jí udělal testy, zda má větší vlohy na malování nebo keramiku. Jestli jí má její partner pořídit spíš malířský ateliér nebo keramickou pec, aby se doma nenučila. To pak mávám bílým praporem.

A jaké si budujete obranné mechanismy, abyste se nestal dalším z pacientů?

Kromě životodárné křesťanské víry mám tři koníčky: ochotnické divadlo, psa a knížky. V nich se vypíšu z pocitů, které spolu s pacienty prožívám.

Budeme se těšit i na vaše slíbené články v AGE a přejeme vám mnoho sil do další práce.

*Text: Věra Vortelová a Jana Jenšíková
Foto: Marek Jenšík a archiv Maxe Kašparů*



Doc. Dr. Jaroslav Maxmilián Kašparů
Psychiatr, pedagog, premonstrátský jáhen, spisovatel, esperantista a divadelní ochotník. Vystudoval postupně stomatologii na LF UK v Praze, všeobecné lékařství v Bratislavě, etiku v Českých Budějovicích, teologii na Spišské Kapitule a pedagogiku v Prešově. Působí jako forenzní psychiatr a vysokoškolský učitel. Je velmi žádaný jako vedoucí duchovních cvičení. V roce 2012 byl zapsán do České knihy rekordů jako držitel největšího počtu vysokoškolských titulů. Některé z jeho publikací byly přeloženy do polštiny, italštiny, francouzštiny, slovensštiny a esperanta. Vystupuje pravidelně v Českém rozhlasu a České televizi. Žije a pracuje v Rynárci a Pelhřimově, je ženatý a má dvě dcery a dva vnuky.

^
S jedním ze svých vnuků

< Na prknech, která znamenají svět

0 prázdných krabicích

Četl jsem svého času soudničku, která informovala o případu mladé vedoucí prodejny elektrospotřebičů. Ona elegantní žena prodávala svěřené zboží, ale krabice, ve kterých bylo zabaleno, si ponechávala a vracela je zpět do skladu.

Když přišel do prodejny na inventuru zboží podnikový kontrolor, měl oči spíše pro mladou paní vedoucí než pro zboží v její prodejně. Prošel sice celým skladem, udělal soupis všech krabic, které v něm našel, ale protože byl líný, do žádné z nich se nepodíval. Zvláště ne do těch, k nimž se muselo nahoru po žebříku. Jejich obsah už byl dávno prodaný a tržba za něj skončila v kapse pohledné paní vedoucí.

Když jsem si tuhle soudničku přečetl, cosi známého mi připomínala. Nás a časy, ve kterých žijeme.

Zpovrchněli jsme. Žijeme v době, která miluje povrchnost. Povrchní vzdělání, povrchní zábavu, povrchní názory, povrchní mezilidské vztahy.

Pojďme ale k jednotlivostem.

Následkem zalíbení si povrchního vzdělání je skutečnost, že řada maturantů neumí pravopis a má žalostný všeobecný rozhled.

Následkem zalíbení si povrchní zábavy bylo vyměření komiků v Čechách. Komik, na rozdíl od baviče, potřebuje inteligentní obecenstvo. Bavič to má jednodušší. Přejde na jeviště, vysloví pár vulgárních slov a davy v sále řvou smíchy. Davy pochopily.

Všechny povrchnosti mají své důvody.

Prvním je naše nenáročnost v hledání smyslu věcí. Stačí nám, jako onomu inventurníkovi, předmět vidět, aniž by nás zajímal jeho obsah. K čemu to, když pravda o obsahu je napsaná na krabici.

Druhým důvodem povrchnosti našeho života je lenost. Proč stoupat po žebříku kam si nahoru? Proč se namáhat? Stačí, když nás ona sličná paní vedoucí – v podobě našich nejruznějších společenských celebrit – o obsahu poučí už dole, pod regálem.

Vraťme se na závěr do skladu a vezměme si příklad z oné paní vedoucí i pana kontrolora. Abychom, až jednou přijde čas na inventuru našeho vlastního života, nezjistili, že jsme jeho obsah buď vůbec neotevřeli, nebo ho nemoudře promarnili a zbyla nám z něj jen prázdná papírová krabice.

Text: Max Kašparů

